

2. Забіла Н. Весела абетка / Наталія Забіла. К., 2020. 64с.
3. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. К. : Літера ЛТД, 2011. 364 с.
4. Мороз-Рекотова Л. Навчання дошкільників грамоти : в схемах і таблицях : навчально-методичний посібник / Л.В. Мороз-Рекотова. Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2017. 234с.

Вікторія Бомк

м. Бар

(Науковий керівник – викладач вищої категорії,

викладач-методист Бобир О.І.)

ПІДГОТОВКА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО СПРИЙМАННЯ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

***Анотація.** Стаття присвячена проблемі формування в учнів початкових класів умінь повноцінно сприймати художні твори. Розкрито пізнавальні можливості мистецтва слова у становленні особистості молодшого школяра. Визначено вплив літературного твору на розвиток емоційної сфери, естетичних почуттів учнів. З'ясовано етапи формування цілісного та свідомого сприйняття мистецтва слова молодшими школярами. Визначено найважливіші фактори впливу художнього слова на сприйняття учнів. Проаналізовано методичні прийоми, направлені на підготовку учнів до сприймання літературного твору.*

***Ключові слова:** Літературний твір, мистецтво слова, сприймання художнього твору, етапи роботи над твором, емоційний вплив твору.*

***Abstract.** The article is devoted to the issue of developing primary school students' ability to fully perceive literary works. The educational value of verbal art in shaping a junior schoolchild personality is revealed. The influence of literary works on the development of younger students' emotional sphere and aesthetic feelings is defined. The stages of formation of a holistic and conscious perception of verbal art by junior schoolchildren are clarified. The most important factors of influence of the artistic word on students' perception are identified. Methods and*

techniques aimed at preparing primary students for the perception of a literary work are analyzed.

Keywords: *Emotional impact, literary works, perception of a literary work, stages of reading development, verbal art.*

Постановка проблеми. Однією з найважливіших і найбільш складних проблем сучасної школи є залучення молодших школярів до художньої літератури, розвиток та виховання учнів її засобами. Мистецтво слова дає змогу розкривати перед учнями багаті художньо-пізнавальні можливості, навчати школярів сприймати через літературний твір навколишній світ, одержувати від читання глибоку естетичну насолоду. Щоб правильно сприйняти твір, школярі мають розібратись у його зовнішній і внутрішній структурі – оволодіти до певної міри прийомами аналізу художнього твору, спрямованого на те, щоб учні з'ясували послідовність розгортання у ньому картин життя, вміли визначати основні епізоди, встановлювати причинно-наслідкові та часові зв'язки між зображуваними подіями, характеризувати літературного героя, його вчинки, висловлювати власне ставлення до нього.

Школярі мають навчитися усвідомлювати ідейно-тематичне багатство твору, бачити вираження його ідеї у системі групування персонажів, в особливостях розвитку сюжету, у позасюжетних елементах, у своєрідності мови.

Аналіз актуальних досліджень та публікацій. Сформувати відтворювальну і творчу уяву учнів, вміння слухати і чути твір, сприймати його емоційний зміст – одне з основних завдань початкової школи. Л. Виготський зазначав: «Дитина поступово осягає значення слова, проходячи кілька рівнів узагальнення, оволодіваючи мовою, виходячи з дитячого синкретизму до наукового, понятійного мислення» [1, с. 27]. А. Лісовський, підтримуючи цю думку, вказував на те, що сприймання змісту літературного твору засобами виразного читання учителем є першим етапом цілісного сприймання мистецтва

слова; вищою ж сходинкою є сприймання обдумане, у процесі якого відбувається глибоке осягнення поетичного твору [3, с. 31].

У початковій школі важливо не тільки розвинути техніку читання учнів, а й сформуванню свідоме сприймання ними прочитаного. На це вказують сучасні науковці, вчителі-практики А. Григорчук, С. Заброцька, Л. Мартинюк, В. Науменко, О. Скіпакевич.

Мета статті полягає в аналізі методичних прийомів, спрямованих на підготовку учнів до сприймання художнього твору.

Виклад основного матеріалу. Уроки літературного читання в початковій школі передбачають роботу з художнім твором як мистецтвом слова, яке містить у собі величезний потенціал духовних цінностей, що «можуть бути джерелом розвитку особистості – творчої, культурної» [4 с. 99]. Саме тому першорядним завданням учителя є не тільки формування в молодших школярів навички читання, а й розвиток уміння сприймати прочитане, співпереживати героям, відчувати красу художнього слова. Важливо навчити учнів сприймати художній твір як явище мистецтва.

Робота з художнім твором передбачає розуміння його змісту й усвідомлення почуттів та емоцій, передбачених автором. Здатність не тільки розуміти, а й відчувати прочитане потрібно наполегливо формувати. Щоб душа дитини навчилася відгукуватися на літературний твір, потрібно, як зазначав В. Сухомлинський, «зуміти торкнутися її струн» [6, с. 34]. При цьому певні вимоги ставляться й до художніх творів, які мають бути цікавими, глибокими за своїми сюжетами, актуальними за проблематикою, доступними, багатими на художні засоби.

У молодших школярів практично відсутній емоційно-почуттєвий досвід, їм досить складно висловлювати свої думки, передавати емоції, тому рівень сприйняття учнями художнього твору залежить від майстерності вчителя побудувати роботу над його змістом. Аналізуючи твір, учитель зачитує найяскравіші епізоди, веде діалог з учнями, тим самим здійснює обмін духовними цінностями на рівні особистісного спілкування.

Формування навичок сприйняття морально-етичних цінностей твору ефективно реалізується через використання методу аналізу «вслід за автором», під час якого вчитель допомагає школярам заглибитися у зміст, пережити відчуття героїв, висловити свої думки, підтверджуючи їх рядками з тексту, зробити власні висновки. За допомогою вчителя школярі виробляють критерії добра і зла, прекрасного і потворного, визначають головну думку тексту.

Робота над художнім твором на уроці літературного читання складається з кількох етапів. Підготовчий етап включає відомості про автора, словникову роботу, вправи на активізацію мислення, актуалізацію життєвого досвіду школярів. На етапі підготовки до сприймання художнього твору вчитель може використати наочність. Рекомендується демонструвати учням портрети письменників, історичних осіб, репродукції картин [2, с.3]. Можливі й інші варіанти наочності, зокрема музичний супровід, демонстрація відеофільмів, презентації до теми.

Наступний етап передбачає роботу над заголовком, опорними словами, ілюстраціями до твору. Залежно від змістової складності тексту та подальшого плану роботи над ним учитель визначає, як буде здійснюватися первинне ознайомлення учнів з твором: читання вчителем, читання заздалегідь підготовленими учнями, прослуховування аудіозапису.

Важливим фактором, що впливає на сприйняття учнями художнього твору, є читання вчителем. Його мета – донести до свідомості школярів ідею твору, ознайомити зі змістом, справити емоційний вплив на їхні почуття. Цей прийом заохочує дітей до активного сприймання, адже вони чують, як вільно, захоплено читає вчитель, передаючи їм свої почуття. Твір читається повністю для створення в учнів цілісності сприймання. Ця вимога має особливе значення під час читання художніх творів. На основі повністю прослуханого твору школярі отримують цілісне уявлення про змальовану картину.

Після ознайомлення з твором учитель виявляє його емоційний вплив на школярів, пропонуючи їм одне із запитань: Про що цей твір? Які персонажі вам запам'яталися? Що нового ви дізналися з прочитаного? Що вас зацікавило

в творі? Під час повторного читання учні більш детально ознайомлюються з персонажами, їхніми вчинками, заглиблюються у структуру й мову художнього твору.

Кількаразове прочитування тексту дає можливість школярам послідовно відтворити події, факти, вчинки персонажів. Учитель спрямовує увагу учнів на авторську характеристику персонажів, художні деталі, які допомагають краще зрозуміти їхній внутрішній світ, поведінку, ставлення до інших учасників подій. Під час роботи над змістом літературного твору в учнів формуються вміння давати власну оцінку вчинкам, характеризувати персонажів на основі портрета, взаємовідносин з іншими дійовими особами.

До кожного художнього твору вчитель добирає ті прийоми роботи, які допоможуть краще розкрити його особливості, сформувати інтерес у школярів, будуть ефективними в повноцінному сприйнятті твору учнями. Це продовження історії, яка трапилася з персонажем, власний варіант закінчення оповідання, зачитування найбільш цікавих епізодів твору, словесне малювання, драматизація, опис місця, де відбуваються події, діалог з автором чи персонажем, лист автору чи героєві, ілюстрування чи складання картин за допомогою рухомих ілюстрацій.

Ефективним прийомом збудження інтересу школярів до твору стають нескладні завдання, які оголошуються перед читанням і за якими потім перевіряється ступінь свідомого сприйняття тексту. Учитель може спрямувати учнів на те, щоб вони звернули увагу на опис природи, чи на змалювання зовнішності героя, його поведінку. Такі завдання допоможуть школярам краще усвідомити зміст прочитаного, проникнути в суть авторського задуму.

Висновок. Сприйняття художнього твору молодшими школярами має свої особливості, пов'язані з установкою на отримання емоцій від спілкування з літературним твором як мистецтвом слова. Розвиток культури художнього сприймання на уроках літературного читання в початкових класах базується на сприйманні мови художнього твору, отриманні знань про образну систему,

проблематику, ідейну спрямованість, формуванні художнього смаку, пробудженні інтересу до художнього пізнання.

Література

1. Виготський Л.С. Психологія мистецтва. Аналіз естетичної реакції. Москва : Лабіринт. 1997. 416 с.
2. Лапшина І.М. Біографія письменника як джерело розуміння змісту твору. Формування вміння інтерпретувати літературний текст на основі інформації про життя автора. // *Учитель початкової школи: науково-методичний журнал*. 2015. №5. С. 3–5.
3. Лісовський А.М. Морфологія художності твору і вивчення літератури в школі. Житомир : Полісся. 2004. 129 с.
4. Науменко В.О. Важливі аспекти методики читання при підготовці вчителя до уроку // *Рідна мова. Квартальник українського вчительського товариства у Польщі*. 2011. № 15. С. 98–103.
5. Скіпакевич О.В. Вчити емоційно правильно сприймати художній текст // *Початкова школа*. 1996. №12. С. 23–26.
6. Сухомлинський В.О. Духовний світ школяра // *Вибрані твори у 5-ти т. К. : Радянська школа*. 1987. Т 1. С. 32–37.

Наталія Бондаренко

м. Вінниця

(Наук.керівн. – канд. філол. наук,

доц. Комарівська Н.О.)

РОЗВИТОК ЛІТЕРАТУРНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анотація. Автором статті розкрито значення уроків читання в розвитку літературних здібностей молодших школярів. Визначено ефективні прийоми роботи з учнями початкової школи для творчого розвитку.

Ключові слова: *молодші школярі, читання, початкова освіта, художній твір, літературні здібності.*

Abstract. *The author of the article reveals the importance of reading lessons in the development of literary abilities of junior schoolchildren. Effective methods of working with primary school students for creative development are identified.*